Чыла эллласе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ
Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт „Ямде лий" редакций.

У ПИАЛАН ИЙ ДЕНЕ, ЙОЧА-ШАМЫЧ!

1938 ий: Салам, пиалан У ий!
1939 ий: Туге лийже, эртыше поян да чапле ий!

Каникулым веселан эртараш тӱҥалам

Мый каникулым сай отметке дене вашлийым да кавашат путырак весела лиеш. Каникулым весела да культурно эртараш мый планым ончычак ыштен ямдыленам. Планыште сылне мутан литератур-шамычым лудаш, ече дене кошташ, колхозлан пырдыж газетым лукташ полшаш тӱҥалам. Тиде ончыктымым тӱрыс шукташ тыршем.

Мемнан ял шенгелне кугу курык уло. Тушто организованно мувчалташ тӱҥалына. **Фрслов Саню.**

Чирке кыдалаш школ, Пектубай район.

Виян лийже 1939 ий!

Таиса у ийым отлично тунемын вашлийын

Ямбулатова Таиса Кукнур кыдалаш школын II-шо „А" классыштыже тунемеш. Тудо I классым отлично тунемын пытарен. Таиса II-шо классыштат отлично тунемеш.

Ямбулатова Таиса туныктышын пумо пашам

эре ончыктымо жапыште тӱрыс ыштен шога, уроклан сайын ямдылалтеш. Тунемаш кечым кодыде коштеш. Ямбулатован поведенийжат отлично.

Таиса шке семынжак тунемаш йолташыже-шамычланат полша.

Туныктышо—
Конаков Е. П.
Шернур район.

Мемнан школыш СССР Верховный Совет депутат Богданов толеш

У ий кечын школыштына елкым эртарена. Елкышко СССР Верховный Совет депутат Богданов йолташ толеш. Ме, тунемше-шамыч, тудлан письмам колтен улына.

Каникул жапыште кузе канышаш нерген планым ыштыме. Планыште тӱшкан мунчалтыме нерген, газет лудмашым ончыктымо.

А. Смоленцев.

Конганур ПКШ, Куженер район.

Фоминых Володя. У-Тор'ял пелэ кыдалаш школысо 1-ше номеран пионер отряд советын председательже, тунеммаште ударник.

Сай тунемым—сайын канем

1-ше ден 2-шо чыриклаште мый сай тунемым. Тунеммаште шенгелан кодшо Охотников Н. йолташлан эреак полшенам.

Теле каникулым сай эртарем. Каныш жапыште газет, журнал-шамычым лудаш, модаш школысо каныме комнатыш кошташ тӱҥалам. **Савельев Юра,**

Кужмарий ПКШ (Звенига район) 3-шо класс.

Отличница Роза шольыжлан полша

Теве Яндулова Роза. Тудо Кукнур кыдалаш школын II-шо классыштыже (Шернур р-н) тунемеш. Роза первой чыгыкыштат отлично тунемын ыле. Кокымшо чырыкыштат тудын табельжым отлично отметке-шамыч сӧрастарат. Поведенийже пеш сай, огеш лӱшкӧ, уроклан сайын ямдылалтеш.

Розан Виктор лӱман шольыжо уло. Виктор I классыште отлично тунемеш. Яндулова шольыжлан шке семынжак отлично тунемаш полша. Кызыт Виктор чыла предмет денат отлично тунемеш.

Ынде моло тунемше семынак Розат кана. „Каникул деч вара эше сайын тунемаш тӱҥалам", манеш Яндулова Роза.

К—в.

У ий дене

Ме моткоч чапле, кугу событиян ийым илышна. Шкенан Родина верч кугун кугешнен мемнан куатле Йошкар Армийын Хасан ер районышто чаплын сеҥымыжым шарнена. Пӱтынь тӱня эше ик гана эрыкан советский калыкын героизмыжым, виймжым ужо. Тиде сеҥымаш мемнан советский пого ӱмбак пӱйыштым шумышо вес эллласе шакал ден бандит-шамычлан наглядный урокым пуыш.

Союзный ден автономный республиклласе Верховный Советлашке сайлымаш шарналтеш. Тиде сеҥымаш, 1937 ий 12-шо декабрьысе сеҥымаш семынак, мемнан калыкын единствожым, коммунист ден беспартийный-шамычын сталинский блокышт шаланыдыме, пенгыде улмыжым ончыктыш. Верховный Совет-шамычын—социалистический парламент-шамычын сессийышт шарналтеш. Пеш кӱлешан паша-шамыч ышталтыныт, моткоч кугун патриотизм йӧлталалтын.

В. Коккинакин, В. Гризодубован героический перелетышт да воздухысо моло замечательный герой-шамычын рекордышт шарналтеш. Мемнан строительствын кугу сеҥымашыже ушыш пура: Московский метрон кокымшо очередьшым у завод, фабрик комбинат-шамычым почмаш. Мемнан ял озанлык ден транспортын успехыштым ужат.

Эртыше ий кугу политический ден культурный ценность дене мемнам пойдарыш, ме ВКП(б) историйым—илаш, кушкаш, сеҥаш полшышо книгам—нална.

Театр ден киношто Ленин ден Сталинын художественный образыштым ме первой гана ужна.

Чыла вере, кеч кушто, мемнан илышын чыла областьыштыжат эртыше ий пеш шуко успехым, сеҥымашым конден.

Йолташ-влак! Ямде улна ме
Каяш у корныш. Ончык, кӱш!
У сеҥымашыш, сылне чапыш
Мемнам адак У ий конда!
Мемнан ик ийыште налме нарым
Лу ийыште моло-шамыч огыт нал,
Чарак уке советский еҥлан,
Большевиклан—чарак уке!
Рвезештше эл, тый куш адак чот!
Пелед советский мландына!
Волгалтса раш, сорла ден молот,
Да кремльын гордый шӱдыр-влак!
Колхозлан, фабриклан, заводлан,
Уста тунемшылан—салам!
Шӱмбел йолташ-влак, у ий дене!
Пиалан кече! Кугу сеҥымаш!

Вас. Лебедев—Кумач.

Коротков Петя.

У ийлан мыйын подаркем

Тений тунемме ийыште икымше чырыкым отлично да хорошо отметке дене тунемын пытарышым. Тиде мыйын Уийлан чапле подаркем лиеш. Моло чырыкымат отлично да хорошо отметке дене тунемаш тӱҥалам.

Коротков Петя.

Ярбан ПКШ. 5-ше класс (Йошкар-Ола район).

ГРАНИЦА ВЕС ВЕЛНЕ

Чехословакийыште коммунистический партийым чарыме

Чехословацкий внутренний паша министерство коммунистический партийым распуститлыме нерген декретым публиковатлен. Декрет почеш парламентын 25 коммунист-депутатше, сенатын 13 коммунист-депутатше да городской ден сельский муниципалитетын да Чехия ден Моравийысе моло организацийын чыла коммунист-членышт депутатский мандат деч лишиталтыт.

28 декабрьыште полиций компартий ЦК помещенийым заниматлен да обыскым ыштен. Коммунистический организаций-шамычын чыла имуществыштым конфисковатлыме.

Японский самурай-шамыч олам налмышт годым шемер калык-шамычым янлыкла ындырат. Японец-шамычын лишеммышт годым китайский шемер-шамыч ола гыч куржыт. Тыште китайский общественность беженец-шамычлан кугу полышым пуат.

Снимкыште: Беженец-шамычлан полыш пушо китайский общественын членже йочам тыйыш колташ полша. Фото Союзфотон.

Подростко-шамычым эксплоатироватлат

Английыште мланде шуй лукмо шахтыште 73.000 подростко-шамыч пашам ыштат. Нуно чыланат 18 ий деч изи ийготан улыт. Пеш начар условийыште илат. Илышыштым саемдаш ниогат огыт тырше. Садланак нунын коклаште эмганыше, туешкыше, колышо шуко лиеда.

1935-36-37 ийлаште Английын шахтылаштыже 18 ий деч изи 119 подростко да кок 14 ияш йоча-шамыч коленыт. 1935-36 ийлаште 22772 подростко-шамыч сусыргеныт.

Общин палатын членже, лейборист Флетчер мланде йымалсе нелэ пашаште 16 ияш деч изи ийготан-шамычлан пашам ыштыктыман огыл, манын предложенийым пуэн ыле гынат, тудын предложенийжым коранденыт.

Самырык патриот-шамыч армийыш каят

Китайский армийын штабышкыже Китайын чыла лукыж гыч самырык патриот-шамыч деч боец-шамыч радамыш шогалаш шуко йодмаш шамыч пурат. Чучжоу олаште (Чжецзян провинций) илыше 15 ияш Яо Цзе мин мöнгыж гыч каен да армийыш боец радамыш шогалын. Мöнгысö ешыжлан колтымо серыштыже:—Японский захватчик шамыч вашгареш уло вием дене пенгыдын кредалаш тӱҥалам,—манын воза.

Сватоу олаште илыше самырык патриот-шамыч предатель-шамыч вашта-реш кредалше отрядым почыныт.

Нил тӱжем йоча фашистский тюрьмаште

Испанский мятежник-шамыч республиканец-шамычын шуко йочаштым поген налыныт да нуным тюрьмаш петыреныт.

Леон оласе тюрьмаште тӱрлö ийготан нил тӱжем йоча-шамыч шинчат.

Мя ежник-шамыч нунын деч родной-шамычышт нерген сведенийым налаш тöчат. Но фашист-шамычын лӱдыктымыштым да осалланымыштым ончыде, йоча-шамыч шкеныштым мужественно кучат да шке роднойышт-шамыч нерген нимом огыт ойло.

Итальянский фашизмын французский колонийым шупшын налаш шонымыжо вашгареш французский кугу демонстраций лиеда. Снимкыште: Марсельыште илыше корсиканец-шамычын демонстрацийже. Фото Союзфотон

НИГУНАМ ОМ МОНДО

— Ӱдырем, изирак улат. Теве кандаш ияш лият, тунам школыш кает. Тунемаш каяш йодмемлан 7 ияш улмем годым ачам тыге ойлен.

Вара мый кандаш ияш лиймем вучен коштынам.

Вучымем шуо. Тений май тылзыште авием: ӱдырем, ынде тый кандаш ияш лийыч, манын каласыш. Мый пеш чот йывыртышым. Ачай тетрадым, карандашым, ручкам налын ямдылен.

1-ше сентябрь кечын школышко ачам дене коктын кайышна. Ачамже: теве тиде классыште тунемаш тӱҥалат, манын каласыш. Ынде мый первой классыште сайын тунемам.

Тунемаш тӱҥалме кечем нигунамат ом мондо.

Наумова Зоя.

У-Тор'ял тӱҥалтыш школ.

Шӱйыштем йошкар галстук

Тений марте мый октябренка улам ыле. Э-эх, пионерыш пурашлан лу ияш лиймем кузе вученамже. 3-шо классыш вончышымат, вожатый деч тунамак пионерыш пураш йодым.

Шонымашем шуо, мый пионер радамышке улам. Йошкар пионерский галстукым кугу куан дене сакен коштам.

Садовина Елена.

У-Тор'ял тӱҥалтыш школ.

Перепись нерген ешем-шамычлан умылтарем

Шукерте огыл мый Всесоюзный калык перепись нерген ешемлан умылтарышым. Ынде ешем перепись кузе, молан эртаралтмым сайын шинча. Вием шугымо семын моло-шамычланат умылтараш тӱҥалам.

Егоров Сеню.

„Тумер" колхоз, Морко район.

Советский Союзышто

„Москва" гостиница. Фото Союзфотон.

Чапле пашалан кугу награде

1938 ий 27 декабрьыште СССР Верховный Совет Президиум озанлык ден культурный строительство пашаште высший отличий степеным —Социалистический Труд Герой лӱмым установитлыме нерген Указым луктын.

Социалистический Труд Герой лӱмым присваиватлыме ен шамычлан ик жапыштак „Ленин орден" пуалтеш.

* * *

Тыгакак СССР Верховный Совет Президиум Социалистический строительствыште геройский кучедалше-шамычым наградитлаш „За Трудовую Доблесть" да „За Трудовое Отличие" медаль-шамычым учредитлыме нерген Указым луктын.

Оренбургский областьым Чкаловский область манын лӱмдымö

СССР Верховный Совет Президиум Оренбург олам Чкалов ола да Оренбургский облстьым Чкаловский область манын лӱмдаш Указым луктын.

Тренировочный шахматный турнир

2 январьыште Ленинградыште пеш интересный тренировочный шахматный турнир тӱҥалеш. Турнирыште Эстонийын чемпионжо, шукерте огыл Амстердамский турнирыште сеҥыше—Керес, Северный Америкын чемпионжо—Решевский, Флор (Чехословакий) да Москваште илыше Венгерский гроссмейстер Лилиенталь модаш тӱҥалыт.

Нунын деч посна турнирыште 14 советский шахматист-шамыч участвоватлаш тӱҥалыт. Нунын коклаште СССР чемпион, гроссмейстер Левенфиш, мастер-шамыч Рагозин, И. Рабинович, Романовский, Москван 17 ияш самырык чемпионжо В. Смыслов да модат улыт.

Первой 8 тур Ленинградыште лиеш, варажым Москваште эртаралтеш.

ТРУДОВОЙ КНИШКА НЕРГЕН

СССР Совнаркомын пунчалже почеш кажне пашазе ден служащий-шамычлан Трудовой книшка пуалтеш.

Мемнан эл шуко знатный стахановец, орденоносец, трудын геройжо-шамычым шинча. Но нунын деч посна мемнан предприятийлаште да у реждениялаште пашам честне ыштыше пашазе ден служащий-шамыч шукын улыт. Нуно ик гана веле огыл благодарностьым, премийым налыныт. Грамота дене наградитлалтыныт. Чыланат шкеныштын родинам да производствыштым чот йöратат, палат.

Миллион дене советский гражданин-шамыч уло шинчымашыштым, способностьыштым, моштымыштым социалистический строительствылан пуат. Тидын дене нуно родинын поян лукшым кугемдат, тудын куатшым пенгыдемдат.

Туге гынат, сай ыштыше шамыч дене пырля, трудовой дисциплиным пудыртышо пашазе ден служащий-шамычат улыт. Лодырь, рвач, летун-шамыч шке предприятий ден учреждениештым огыт акле. Шуко оксам налшаш верч гына пашам ыштат. Садлан ик вер гыч вес вере кусныл коштыт. Тыгайым летун маныт.

Але марте шуко предприятий ден учреждений вуйлатыше-шамыч шке пашазе ден служащий-шамычын трудовой биографийыштым шинчен шоген огыл. Ончычын нуно кушто пашам ыштымыштым, ик вер гыч вес верыш каймыштым, поощрений, награждений налмыштым огыт шинче. Садланак але марте пашам сай ыштыше ден начар ыштыше пашазе-шамыч ойырлалт шоген огытыл.

Ынде СССР СНК-ын пунчалже почеш чыла предприятий ден учреждениилаште пашазе ден служащий-шамычлан Трудовой книшка пуалтеш.

Книшкаште пашазе ден служащийын пашаже нерген, тудын ик предприятий (учреждений) гыч весыш вончымыжо да тудын причинже нерген, тугак тудын налме поощрений ден награждений-шамыч нерген раш сведений лиеш.

Ынде честный, преданный пашазе ден служащий-шамыч раш палэ лийыт. Мутлан, пашазе але служащий завод, учреждений гыч луктылтын гын, Трудовой книшкаште молан лукмо причин возалтеш. У пашашке пурымо годым Трудовой книшкам ончыктыман.

Трудовой книшка предприятий ден учреждениилаште дисциплиным пенгыдемдаш полша.

1939 ий 15 январь гыч чыла пашазе ден служащий-шамычлан Трудовой книшка пуалтеш.

Шемнан творчествына

Шольымлан

Порсын солыкла
Нӧлтӧ ўжара,
Кайше йўгышла
Йомо тўтыра—
Тыйын шочмо эр
Ыле пеш чевер.
Сталин шўм тулан
Шокшо элыштем
Лийыч пиалан,
Шерге шоляшем.
Шўм кыл кӧвӧлӧн
Темын куан ден.
Тые—пионер,
Школышко коштат,
Нимолан от ӧр,
Чот тунем кушкат.
Шонымашыш шуаш
Корно кумда, раш.

ИЗИР ЭВАН.

Каныш кече

Таче тольо каныш кече,
Весела пеш мемналан.
Йыр ваштылтын сатер-пече,
Пӧрышангын куэрла.
Ме коньки да ече дене
Таче эрак лектына,
Изи мўкшла курык вален
Модын, воштыл лўшкена.
Кужу ечым чиялалын
Каена ме пасу ден,
Эртышна ме коремла гыч
Мардеж семын чот чымен.
Лаж вўд ий ден леведалтын,
Серже лум ден петырнен.
Конькым лекна чиялалын,
Теле кечым саламлен.

АЗМАНОВ Т.

ЕЧЫЗЕ МУРО

Ечем дене
чиньче вузык телын вийжым
Кап-кылемым
тўзаташлан кучылтам.
Ончем дене
авалталын яндар южым
Нур ўмбачын
мардеж семын чымалтам.
Салам!
Яжо теле,
Салам!
Могай чапле
пӧлӧклалме ваштар ече:
Ончыч лекше
куан шўлыш нӧлталтеш.
Пыл в ктечын
онча тыртыш теле кече.
Пунла койын
мамык ош лум велалтеш.
Салам!
Яжо теле,
Салам!

ИЗИР ЭВАН.

КАНЫШ КЕЧЫН ИЙ ЎМБАЛНЕ МОДЫН-ВОШТЫЛ МУНЧАЛТАТ

Ший тўс дене леведалтше ер ўмбалже,
Лўшка таче йоча-влакын йўкышт ден.
Модын, воштыл мунчалтат вет пешак талын
„Йыл-йол" велэ коньки коеш шинчалан.
Теве Чачу чиен ши гай у коньким,
Ужат, тудо кузе кая моштен сай.
Ок пу вуйым молыланже нимаят,
Шыргыжалын ончыч чыма пеш онгай.
„Шытыр-шотыр" южгынамже йўштӧ йиже
Мурен йўкым пуа тўшка йочалан.
Ушеш налде тиде мурым йоча-влакше
Ўчашалын мунчалталыт вет чылан.
Йоча онг гыч ташлен лекше мур йўк талын
Ял дек шумеш йонгалт кайыш ер вокген.
Нойымашым шижмаш уке нуным капкыл,
Ужат, кузе тўсышт сайын чеверген.
Тыге нуно ер ўмбалне каныш кечым
Модын тўшкан эртаралыт куанен.
Мемнан дене йоча-шамыч моштат модын,
Моштат воштыл, кертыт нуно тунемаш.

Евсеева М.

Морко педучилище.

Кайкым пукшена

Сурт коклаште ял воктене,
Киса-шамыч чонгештат.
Укш гыч укшыш пеш эрдене
Йўкым луктын тӧршталтат.
Мамык пунжым оварталын,
Укш гыч укшыш тӧршталтен,
Ужын нӧшмым ош онгашке

Киса тольо чонгештен.
Киса пунжым оварталын
„Чий, чий" манын тӧршталта.
Ванят ужын мокталалын
Вуй ўмбачше чонгешта.

Чалай Васлий.

Елка

Ну, могай сай елкынаже
Ялт тўрлалтын чия ден:
Йылгыжалыт кож уаже,
Кўшнӧ шинча шогертен.
Теве кож йомак ончал'я
Тушто шинча ош меранг.
Васлий мурым тый тўнгал'я
Чылан айста мурена.
Гармонь дене балалайке,
Сылне мурым шокталтат.
Чапай дене Когойнаже,
Налыт велэ кушталтат.
Кож йырнаже лампылаже,
Тўрлӧ тўс ден чеверга.
Кож воктене теве меже
Тыгай мурым мурена:
„Пешак сылне елкынаже,
Пеш сӧралын тўзлана!
Пешак сылне таче кече,
Тачсе кече пайремна".
Кож воктеке погыналын,
Кидым ваш-ваш кучена,
Тўшкан меже мурым луктын
Елка йырет пӧрдына.

Яныков Николай.

Кукнур кыдалаш школ, Шернур район, 7 класс.

Тый Эчей семын ыштет ыле мо?

Йоча-шамыч, айста В. Рожкин йолташын возымо „Эчей" лўман ойлымашыже нерген кангашен налына! „Эчей" ойлымаш „Ямде лий" газетын 57-ше, 58-ше, 59-ше, 61 ше номер - шамычеш печетлалтын.

Эчей пеш чулым, лўддымӧ да смелый рвезе лийын. Тудо мемнан родиналан преданный, колхозын погыжым аралышаш верч пенгдын шогышо йоча. Тидлан лийынак Эчей бдительный лийын. Тудо нимо деч лўдде, колхозын киндыжым шолышто—Пире пў Иыван ден ачажым (Сакарым) кинде шолыштмо верешак кучыктен.

„Ямде лий" редакций „Эчей" ойлымаш нерген йоча-шамычын кангашыштым печетлаш тўналеш. Возыза—те Эчей семын ыштеда ыле мо? Эчей чын ыштен мо?

РЕДАКЦИЙ.

МОНАХ ДЕН САЛТАК

(ИОМАК)

Монах ден салтак ик монастырышке юмылан кумалаш каеныт. Салтакшын оксаже уке улмаш, монахше пеш чанга улмаш. Салтакшын оксаже уке улмаш да имньым тарлен огыл, а монахше пеш пешкыде улмашын да тарлен огыл, сандене нуно йолынак ошкылыныт.

Монахлан йолын ошкылаш неохото лийын да, салтаклан ойла:

— Айда ваш-ваш ик мурым мурен пытармешке ик те весынам нумалын каена,—манеш.

— Айда,—манеш салтакат,—кўзен шич тупышкем, мурым мурен пытармешкет нумал каем. Монахат салтакын тупышко кўзен шинчеш да мураш тўналеш. Муржо ик йыранг кугыщлан велэ сита, пытенат кая.

— Пытыш мо?—йодеш салтак.

— Пытыш, — монах вашешта.

Пытыш гын, воло. Ынде мый кўзен шинчам,—ойла салтак. Вара монах тупыш сайын гына кўзен шинчеш да мураш тўналеш: „Тли-тли-тли-тли-тли-тли"... Тудын мурыжо пытыдымашын лектын шога. Монах нумал кая кая да ярнен йӧрлын кая, шуйнен возеш, кынелынат ок керт. Мушкыржӧ моткоч шужен да, салтаклан каласа:

— Теве ял коеш, тушечын чывым налын тол,—манеш. Салтакат кая да монахын оксаж дене ял гычын чывым налын конда. Пасуэшак чывым руалыт да корно воктечак шолташ тўналыт. Чыве кўйын шуэшат, монах салтаклан каласа:

— Чывым мый шкетын кочкам,—манеш.

— Укә, ме пелыгыч кочкына,—ойла салтак. Монах чывым шкетак кочнеже, салтак пелыгыч кочкаш ойла. Ўчашат, ўчашат, нимом ўчашен огыт лук. Монах каласа:

— Айда малаш возына. Кӧ сай омым ужеш, тудо чывым кочкеш. Салтак тидлан келша. Монах возеш да мален колта. Тудын Мален колтымекше салтак чывыжымат, шўржымат кочкын колта, вара малаш возеш.

Эрдене Монах мален кынелеш да салтакым кычкыра, вара каласа:

— Мыйым омо дене ший тошкалтыш дене юмышко, райышке кўзыктен колтышт. А тый могайым ужыч?

— А кунам тыйым юмышко, райышке кўзыктен колтышт, мый шкетынак кодым да чывым шылегым кочкын колтышым,—каласа салтак.

А. М. Филиппов.

2

Вавя илен дене мунчалта

Ванян чапле ечыже уло. Ечым тудлан Федя изаже ыштен пуэн. „Мый кавикул годым ече дене мунчалташ тӱҥалам“, манеш Вавя.

Тудо але I-ше классыште гына тунемеш. Ванян табельыштыже чыла отлично отметке-шамыч. Галкин Вавям йолташыже-шамыч пеш йӧратат. Тудо урокышто шып шинча, туныктышын ойлымыжым сайын колыштеш. Перемен годымат ок толаше. Йолташыже-шамычлан тунемашышт полша.

Илян Вачий.
Ренго кыдалаш школ.

АВИАМОДЕЛЬНЫЙ КРУЖОК ПОЧЫЛТО

Шукерте огыл Люльпан йоча пӧртеш авиамодельный кружок почылто. Кружок вуйлатыше первой занятийыште модельын ышталтмыже верген умылтарыш. Кружокышто шогышо йоча-шамыч модельым шке ышташ тӱҥалыныт. Теве Малков Слава ден Леля фюзеляжный авиамодельым ыштеныт. Модельышт сай кая.

Иванов А.
Оршанке район.

ТУЛЫН ИСТОРИЙЖЕ

Первобытный айдеме-шамычлан илашышт пеш шучко лийын. Нуным чыла велымат чодра авырен, янлык-шамычын магырыме йӱкышт йыр-ваш шоктен. А мамонт, гиен, лев, моло янлык-шамыч тунам шукын лийыныт. Нуно чылават айдемым поктылыныт.

Айдеме-шамычлан йӱдым поснак шучко лийын. Вет йӱдым янлык-шамычлан еҥ ещерышто илыше айдеме-шамыч деке шып мияшышт йӧн лийын. Калык пычкемыш деч чот лӱдын. Нуным лӱдмаш гыч тул гына утарен. Садланак нуно тулым кычалаш тӱҥалыныт.

Первобытный айдеме-шамыч волгенчым шуко гана ужыныт. Тид деч вара тул лукмо верген шонаш тӱҥалыныт. Кок пум ваш йыгыме годым, але кӱм ваш кырме дене тул ойып лекмым ужыныт. Тиде эн ончыч случайне лектын. А варажым тулым лукташ кок пу комылям ваш йыгеныт, але кок тул кӱйым кыреныт. Умбакыжым тул лукташ лӱмын пушеҥгеш волакым шӱтеныт. Волакыште тоям пӧрдыктымӧ дене тул лектын.

Кӱртньым лукташ тунем шумекышт, тул кӱйым кӱртньӧ дене ваш кырен онченыт. Тыге тул ойып лектын.

Борнео ден Суматра островлаште XVIII курымыштак бамбуковый пушеҥге гыч тулым луктыныт. Китайыште янда гоч кечын чот ырыктымыже дене тулым ылыжташ тунемыныт. XIX курымын тӱҥалтыштыже Европышто стальной огниво гыч тулым луктын, шеныш пыжыкташ йӧным муын улыт.

Тыге тулым лукташ ятыр жап пеш йӧсӧ лийын. Садланак тунам тулым лукмеке йӧрыктыде шуко жап аралаш тӧчӧныт.

1833 ийыште спичкым шонен луктыныт. Тидын деч вара иже мӧҥгыштӧ эре ак тул кучымашым чарненыт.

Н. Раковская.

Примерный пионер

Казанцев Вӧдыр Конганур пелэ кыдалаш школын 7-ше „А“ классыште чыла предмет денат отлично тунемеш.

Тудо классыште эн примерный пионер. Школыш кечым кодыде коштеш. Урокышто шып шинча. Общественный пашам активне ышта. Пырдыж газетын редакторжо. Газет шке жапыштыже лектеш.

—7-ше классым похвальный грамота дене тунем пытарем,—манеш Вӧдыр.

Соколов Иван.
Кужеҥер район.

Елкышто лийше случай

Йӱштӧ кугыза: Йоча-шамыч мыйым унала ӱжыныт... Ала эр толынам гын велэ? Эше иктат уке улыт...

У ий: Уке, уке тый шке жапыштыже толынат. Йоча-шамыч шукын погыненыт.

Те ала йӱштӧ кугызалан нине йоча-шамычым муаш полшеда?

Нуно сӱретыште чылаже 10 улыт.

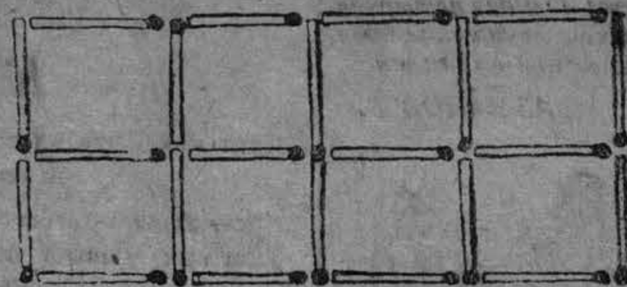
Географический йодыш-шамыч

1. Могай полуостров да ледоколын лӱмышт ик гай?

2. Могай каналын „И“ буквжым „О“ дене вашталтет гын, полуостров лиеш?

Камалеев Паймет.
Сотнур район, Кугу Корами пелэ кыдалаш школ.

Задаче

Тыжечын 6 шырпым нал, 4 клетке кодшо.
Сандаков Ондрий колтен. Кужеҥер район.

Йошкар-Ола „Медик“ стадионышто хоккей дене модмаш.
Фото С. Чуршуковын.

Чыла йоча-шамычат курык гыч ече дене мунчалташ йӧратат. Вот мый тыланда шкемын опытемым да сай лыжник-шамычын курыкыш кузе кӱзымышт, ӱлыкӧ мунчалтен волымышт верген каласынем.

Йол гыч ечым кудашде курыкышко кузе кӱзат? Тура серан курыкыш кӱзымӧ годым мастер-шамыч ончыкыла кумык лийын, ече дене лумым чот тошкалыт.

Русский стиль дене кӱзымаш. | „Елочка“ способ дене кӱзымаш.

Тыге тошкалын, тоя дене сай эҥертет гын, ече мӧҥгӧшла нигунамат ок мунчалте.

Эше турарак курыкыш кӱзаш „елочка“ способ дене лиеш. Ече вуй-шамыч кок могырышто лийыт, а ече поч-шамыч икте весышт гоч черет дене кӱзыкталтыт. Лумышто кож семын койшо кыша кодеш.

А кумышо способ дене отвесный (пеш тура) курыкышкат кӱзаш лиеш. Лыжник курык веке шӧрын лиеш. Ече-шамычым икте весышт почеш кӱзыкта. Кӱзымӧ годым ече шӧр дене лумыш пеҥгыдын да келгын пӱчкын шогалеш. Курыкышто тошкалтыш гай кыша кодеш. Тиде способым „лестница“ маныт.

Ну, вот ме курыкыш кӱзышна. Ынде пылышыште мардеж велэ шӱшка, туге волен каяш лиеш. Но камбозаш огыл манын кузе лийман? Ече пеш чот мунчалта гын, кузе чараклалтман?

Волен каяш тӱҥалме деч ончыч тидым шарнаш кӱлеш: шеҥгекыла, ончыкыла камбозаш лӱдмашан. Сай лыжник-шамыч равновесийым йомдармекат тыге нигунамат огыт ыште. Йолым ишен нуно шӧрын йӧрлыт, а тыге камбозаш лаже весела велэ. Икмыняр гана пӧрдын савырнет—да чыла.

„Лестница“ дене кӱзымаш. | В и к волымаш.

Корпусым ончыко луктын, ечым ваче кумдыкышто кучыман да пелэ кагыртыме йол дене пружинитлыман. Тыгай положенийыште камбочде мунчалташ лиеш.

Курык турарак лиеш да волымо скоростьым иземдаш кӱлеш гын, чыла чемпион-шамыч „эҥертен волыман“ способ дене пайдаланат.

Тиде способ ден волымыжо годым лыжник чыла нелылыкшым ик йолыш кусара да ик ече дене кайме семын кая. Весыже руль да тормоз олмеш лиеш. Тудым изиш ончыкырак луктыт да ече вуй коклаш угылым ыштен кучат. Ече лумышто плоско (лап) кая.

Кумышо способ „плуг семын“. Лыжник ече мучашым кок велыш колта да шке нелытшым кок йолышкыжат тӧр ойра.

Ечын шеҥгел мучашыжым утларак торымо еда тормоз кугемеш. Даже йӧршын шогалашат лиеш. Капын нелылыкшым ик ече

„Упор дене“ волымаш. | „Плуг семын“ волымаш.

гыч весыш кусараш гын, „плуг семын“ савырнымаш лиеш.

Н. Мечов.
„Колхозные ребята“ газет гыч.

Отв. редактор—
И. М. МУЗУРОВ.

Упол. Марлита № А—1056.
Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.